

Література

1. Андрійко І.Ф. Листуємося німецькою: Навч. посіб. / І.Ф. Андрійко, М.П. Хмеленок. — Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. — 85 с.
2. Гавриш О.О. Ділова кореспонденція німецькою мовою: практикум / О.О. Гавриш. — К.: КНЕУ, 2014. — 262 с.
3. Литвин С.В. Навчання учнів старшої загальноосвітньої школи писемного спілкування англійською мовою. — Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.02 — теорія та методика навчання: германські мови. — К.: КНЛУ, 2002. — 20 с.
4. Мазунова Л.К. Письмо как способ и средство сохранения фенотипа «человек культурный». — М.: Наука, 2006. — 304 с.
5. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. — К.: ВЦ «Академія», 2010. — 328 с.
6. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф. Борецька Г.Е. та ін. / за ред. С.Ю. Ніколаєвої. — К.: Ленвіт, 2011. — 344 с.
7. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко. — Вінниця: Нова Книга, 2008. — 288 с.
8. Duden. Briefe und E-Mails gut und richtig schreiben / Bearbeitet von der Dudenredaktion. — Mannheim: Bibliographisches Institut AG, 2010. — 608 S.
9. Kast, Bernd. Fertigkeit Schreiben. Fernstudieneinheit 12. — München: Langenscheidt Verlag, 1999. — 232 S.
10. Seiffert, Christian. Schreiben in Alltag und Beruf. Intensivtrainer A2/B1. — Berlin und München: Langenscheidt KG, 2009. — 80 S.

Бедько І.В.

викладач кафедри української мови та літератури

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

***Анотація.** Стаття присвячена характеристиці процесу міжкультурної комунікації, що представляє собою «зіткнення» мов і культур. Розглядаються питання інноваційних процесів навчання, дається характеристика сучасних інтерактивних, мультимедійних та інтенсивних технологій.*

***Ключові слова:** комунікація, культура, національна мова, стереотип, цінності, комунікативна компетенція, інтерактивні, ігрові, мультимедійні технології і методи навчання.*

***Abstract.** The article is devoted to the characterization of the process of intercultural*

communication, which is a «clash» of cultures and languages. The author considered the intensification of educational process, described contemporary interactive, multimedia and intensive technologies.

Key words: *communication, culture, national language, stereotype, values, communicative competence, elements of education, intensification of education, interactive, role play and multimedia methods and technologies of education.*

На сучасному етапі розвитку глобальної інформаційної, наукової, технічної й освітньої взаємодії, інтеграції України у світовий та європейський простір, коли повсюдно виникають численні культурологічні зв'язки, неминуче відбувається перерозподіл цінностей, орієнтирів і мотивацій площина перетину культур різних народів збільшується за рахунок появи спільного освітньо-культурного простору. Іноземна мова стала сприйматися як один з найважливіших інструментів за допомогою якого люди можуть опанувати культурою країни досліджуваної мови як невід'ємної частини єдиної світової культури. Це істотно вплинуло на інтеграцію української мови в світове співтовариство.

У зв'язку з цим одним з найбільш важливих напрямків реформування освіти сьогодні виступає розвиток не тільки іншомовної комунікативної, а й міжкультурної комунікативної компетентності студентів, що передбачає розробку інноваційних педагогічних основ даного процесу, адекватних тенденціям розвитку міжнародного співтовариства [9, с. 44].

Міжкультурна комунікативна компетенція стає однією з обов'язкових якостей, необхідних студенту немовного вузу. «Саме міжкультурна комунікативна компетенція створює основу для професійної мобільності, підготовки до швидко мінливих умов життя, прилучає фахівця до стандартів світових досягнень, збільшує можливості професійної самореалізації на основі комунікативності та толерантності» [9, с. 35].

Останнім часом дослідження міжкультурного виміру переважно проводяться в філологічній сфері (С. Тер-Мінасова, 2000; О. Леонтович, 2003; М. Трошина, 2010), методиці викладання іноземних мов (Г. Єлізарова, 2005; В. Сафонова, 1991; П. Сисоєв, 1999; І. Халєєва, 1989), соціології (В. Кочетков, 2000), культурології (А. Грушевицька, В. Попков, В. Садохін, 2005).

Міжкультурна комунікація – це процес вербального і невербального спілкування між носіями різних мов і культур. Людина, як правило, формується тією культурою, у якій вона росте і формується як мовна особистість. У рамках власної культури складається своє бачення світу, способу життя, менталітету тощо. Коли людина вступає в комунікацію з носіями іншої культури, то починає усвідомлювати, що існують і інші способи мовного виразу думок, форм переживання, поведінки, які не узгоджуються зі звичними, тому сприймаються як незрозумілі і дивні.

Ясно, що іноземцю потрібно добре знати культуру народу, щоб користуватися мовою, що вивчається, як засобом спілкування. Вступаючи в комунікацію з представниками чужої мови, іноземні студенти «повинні володіти системою правил мовної поведінки, мовним етикетом, який є невід'ємною частиною культурного спілкування. Володіння мовним етикетом породжує довіру

і повагу, дозволяє відчувати себе впевнено й невимушено. Іноземні студенти повинні не просто розуміти мовне висловлення, а й вони повинні осмислити, що хоче сказати його партнер по комунікації, яку інформацію той хоче повідомити, сенс висловленого» [2].

Кожна культура формується відповідно до своїх базових ознак, одним з яких є мова. Мова — це не тільки система знаків, але також історично сформована форма культури народу.

Українська мова складалась протягом багатьох століть. Потреби культурного розвитку стали двигуном розвитку мови, і мова відбила й зберегла історію культурного життя нації, у тому числі ті її етапи, які вже пішли в минуле. Завдяки цьому мова є для народу унікальним засобом збереження національної самобутності. Таким чином, міжкультурна комунікація включає в себе взаємодію культур, а не тільки мов. Культура мови є важливою частиною національної культури в цілому. Саме тому питання про культуру мови у викладанні української мови як іноземної є досить актуальним, а в даний час воно набуває все більшого значення. У процесі навчання українській мові як іноземній перед викладачем стоять два завдання: з одного боку, навчити іноземних студентів правильній вимові, інтонації, вживання слів і форм, побудови речень і словосполучень, домогтися автоматизму в правильному вживанні мовних одиниць, що особливо важливо на початковому етапі навчання; з іншого боку, навчити правильної побудови письмових та усних текстів, використання мовних засобів в повній відповідності з їх стилістичним і лінгвокраїнознавчим статусом української мови, з мовною поведінкою носіїв сучасної літературної мови. Ці два завдання взаємозв'язані і нероздільні, оскільки студенти не тільки отримують знання, а й набувають навички комунікативної діяльності українською мовою.

Мовна компетенція передбачає володіння культурою української мови. Іноземні студенти, що приїхали в чужу країну, повинні не тільки вивчити мову, а й долучитися до національних цінностей, зрозуміти основні особливості національного характеру, особливості сприйняття світу українців. Вивчаючи українську мову, іноземці знайомляться з життям нашої країни, кращими досягненнями в галузі літератури, мистецтва, науки і техніки, з інтелектуальною і емоційною насиченістю мовного життя суспільства.

При засвоєнні української мови іноземні учні користуються вміннями і навичками, виробленими на базі рідної мови, тому необхідно звертати увагу на характер взаємозв'язків рідної мови студентів й української мови. Ступінь спорідненості мов обумовлює специфіку інтерференції, а ступінь контактів створює передумови для лексичних запозичень, граматичних і вимовних впливів.

Викладачеві української мови як іноземної слід усвідомлювати, що в іноземних учнів уже сформовані уявлення про свій народ і інші народи. Тому важливо навчити їх бачити відмінності між культурами, вловлювати особливості іншої культури, долати стереотипи.

Іноземні студенти, які вивчають українську мову, повинні навчитися розуміти, чому люди іншої культури надходять певним чином в кожній конкретній ситуації. В умовах сучасного навчання, коли в одній навчальній групі

навчаються представники різних країн, що володіють специфічними особливостями національного характеру і мислення, питання про міжкультурну комунікацію набуває особливого значення. Культурне розмаїття передбачає міжкультурне взаємозбагачення. Скорочення міжкультурної дистанції, виховання готовності адаптуватися до іншої поведінки представників іншого народу створить можливість вироблення оптимальної стратегії співпраці на занятті.. Таким чином, «одна з цілей навчання іноземних студентів українській мові — ліквідація «комунікативного пробілу», який з кожним уроком повинен все зменшуватись. Чим більше знань про чужу культуру, тим менша вірогідність появи комунікативних невдач в спілкуванні з носіями мови в майбутньому» [9, с. 79]. Оволодіти міжкультурними знаннями допоможуть іноземцям лінгвокраєзнавчі та культурологічні коментарі, словники, тексти, аудіовізуальні засоби, що дають уявлення про культурні паралелі тощо.

Для вивчення комунікативних можливостей студентів необхідні пошуки нових технологій навчання в активізації мовленнєвої діяльності. Використання нових технологій в системі навчання є необхідною умовою інтелектуального і творчого розвитку студентів. До нових технологій відносяться мультимедійні комплекси та інтерактивне навчання із застосуванням ігрових технологій.

Мультимедійні технології — це сукупність сучасних засобів аудіо-, теле-, візуальних і віртуальних комунікацій, що використовуються в процесі планування, організації різних видів діяльності та управління ними [1]. Інтерактивне навчання — це перш за все діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія викладача і його учня. В основі концепції цієї технології передбачається розуміння соціальної взаємодії людей в міжособистісній комунікації, найважливішою особливістю якої визнається здатність людини набувати роль іншого, уявляти, як його сприймає партнер по спілкуванню [1]. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес потрібно організувати таким чином, що практично всі учні повинні бути залученими в процес пізнання. В інтерактивному середовищі вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони вивчаються, пізнають, роблять, знають і думають.

Інтерактивне навчання направлене на формування комунікативної компетенції українською мовою. Ефективними засобами навчання можуть бути карти, слайди, фільми, комп'ютерна симуляція (це максимально наближена до реальності імітація процесів управління і прийняття рішень), рольові (ділові) ігри, проектна методика. При навчанні студентів з використанням мультимедіа слід пам'ятати про потенційні проблеми. Звичайний перегляд фільму або його фрагмента не досягає поставленої викладачем мети. Слід добре підбирати як відеоматеріал, так і спосіб його подання аудиторії. Довжина сюжету — найважливіший компонент мультимедійних технологій. Короткі сюжети і презентації (до 4 хв), як показує досвід, володіють необхідним обсягом інформації. Розвиток технологій мультимедіа і використання мультимедійних продуктів значно розширюють можливості подачі навчального матеріалу. Як результат, підвищується інтерес до досліджуваного матеріалу, поліпшується

якість його засвоєння, а також стає набагато простіше і легше отримати доступ до необхідної інформації (використання електронних словників, навчальних програм, електронних підручників тощо). Система мультимедійних уроків підтвердила повну спроможність, продемонструвавши хороший рівень розвитку навичок аудіювання і говоріння, корекції навичок читання і письма з засвоєнням предметної, соціокультурної і міжкультурної інформації, інтерактивні технології роблять різноманітними форми і методи навчання, що надають навчальному процесу новий якісний рівень [2]. Іншими словами, мультимедіа — це сукупність засобів, що відображають інформацію в зоровому і звуковому вигляді. Використання сучасної техніки дозволяє поєднувати традиційні форми методи навчання й передові технології. При виборі технології слід покладатися на такі принципи побудови курсу: 1) комунікативний принцип навчання; 2) лінгвостатистичний аналіз української мови; 3) якість представленого навчального матеріалу: інформативність, наочність, поєднання системності з комунікативною спрямованістю в пред'явленні і закріпленні мовного матеріалу; 4) системність в підборі вправ [3]. При плануванні навчального процесу в основі лежить теза про природний взаємозв'язок різних видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання. Ця природна взаємодія має місце в тому випадку, якщо вона за своїми існуючими психологічними характеристиками відповідає процесам реального мовного спілкування [4].

Дійсно, візуальні засоби навчання полегшують сприйняття лексико-граматичного матеріалу. Звернення до мультимедійних та інтерактивних технологій навчання пояснюється тим, що з їх допомогою можна враховувати індивідуальні особливості учнів: пам'ять, темперамент, логічні здібності. Головна перевага таких технологій, як, наприклад, Power Point, полягає в тому, що ретельно відбирається текстовий і ілюстративний матеріал. Це важливо для будь-якого аспекту української мови як іноземної. Успішне, ефективне засвоєння можливо тільки при опорі на ілюстративний і демонстраційний відеоматеріал. Презентація мовного матеріалу паралельно із зоровими образами викликає інтерес до вивчення теми, збагачує знання про культуру країни мови, що вивчається. У презентаціях представлені різні види вправ, які формують і закріплюють навички розмовної мови на рівні значення і на рівні смислу. Візуальний ряд, що супроводжується діалогами, ілюструє мовні ситуації. На екран виводяться тексти (що відповідають тематиці кожного уроку), що мають країнознавчу значимість. Презентація мовних зразків виконана з опорою на зорову і слухову наочність.

Таким чином, можна стверджувати, що використання інноваційних технологій підвищує успішність і розвиток комунікативної компетенції іноземних студентів. Однак для формування деяких мовних компетенцій, наприклад для введення і відпрацювання нового граматичного матеріалу, не слід нехтувати традиційними видами роботи (підручник, дошка, дидактичний матеріал).

Міжкультурну комунікацію ми повинні трактувати як технологію навчання, в якій постійно зберігаються основні параметри спілкування: висока мотивація, цілеспрямованість, особиста зацікавленість, взаємодія учнів [2]. У процесі

використання ефективних технологій навчання всі перераховані функції формуються на високому рівні розуміння. Більш того, без впливу на них з боку викладача вони мертві і оживають лише при взаємодії з функціями викладача, реалізованими в процесі педагогічного керівництва освітнім процесом. Таким чином, викладач-професіонал розуміє, що на занятті перед ним не об'єкт, а рівноправний партнер процесу навчання, і тому він повинен володіти численними і різноманітними технологіями комунікативної освіти. У цьому закладено творчість викладача і проявляється нестандартний підхід до організації навчального процесу. Розглянуті сучасні педагогічні технології розширюють можливості навчання, сприяють формуванню комунікативної компетенції, підсилюють мотивацію студентів і оптимізують навчальний процес.

Застосування мультимедійних та інтерактивних технологій навчання української мови як іноземної робить практичне заняття привабливим і посправжньому сучасним. Можна зробити висновок, що така організація навчальної діяльності відіграє велику роль у розвитку комунікативної компетенції іноземних студентів, сприяє розвитку їх мовних можливостей, розвиває інтерес до української мови та культури.

Література

1. Біляєв О.М. Методика вивчення української мови / О.М. Біляєв. — К., 1987. — С. 54–63.
2. Грушевицька Т. Г. Основи міжкультурної комунікації / Т.Г. Грушевицька. — М.: МГУ, 2003. — 219 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
4. Інтерактивні технології навчання /авт.-упор. І.І.Дівакова. — Тернопіль, 2009. — С. 23–27.
5. Качалов Н.А. Методична організація комплексу вправ з розвитку умінь говоріння та писемного мовлення // Вісник Томського держ. пед. ун-ту, 2013. — Вип. 7. — С. 146.
6. Кочан І.М. Контрольні завдання з методики викладання української мови /І.М.Кочан — Львів:Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. — 59 с.
7. Кашкін В.Б. Основи теорії комунікації /В.Б. Кашкін. — Мінськ, 2007. — 284 с.
8. Лазарєва О.А. Школа Осипова./ О.А. Лазарєва. — М., 2011. — С. 115.
9. Пассов Є.І. Концепція комунікативної іншомовної освіти: методичний посібник для русистів. / Є.І.Пассов. — М., 2007. — С. 145.
10. Петрова Н.С. Відеофільми в практиці викладання РКІ і нові технології // Російська мова: історичні долі і сучасність: міжнародний конгрес 13.03-16.03.2001 р.: праці та матеріали. — М., 2001. — 109 с.
11. Сидоренко В.Х. Теоретичні та технологічні основи професійно-педагогічного спілкування: методичні рекомендації / В.Х. Сидоренко. — К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. — 50 с.